Зізнаюсь чесно: я хвилювався. Але гукнув на кухню до мами зовсім байдуже, ніби говорив таке чи не щовечора:

— Я пішов до клубу. На репетицію.

— На яку ще репетицію?

Але я вже за порогом. Над верховіттям горіхів і слив, обшарпаних вітрами і дощем, ледь світліє небо. Подекуди прокльовуються зорі, але їх негусто. А місяць геть заблукав у хмарах.

Стежка до хвіртки — наче ковзанка. Як зайшла осінь — відтоді й дощі ллють. Аж голову схиляю, щоб розгледіти, куди ногою стати. Однак що ти забачиш — темінь така. Ет, ну його, приглядатися! Хіба не в гумових чоботях? Вище халяв не вскочу.

У високих бічних вікнах клубу — в залі — ще темно. Світло виприскує з-за двоповерхового фасаду, кидає від електричного стовпа довгу тінь через усе подвір'я, лягає на дерев'яний щит з білою кіноафішею.

Втім, це не клуб, а Будинок культури. Та відкрили його лиш минулого року, до нової назви не звикли.

Хвилювання так і не вгамувалося. Бо ж — репетиція! А я скільки пам'ятаю себе — на сцені був раз чи два. У жовтенятських монтажах брав участь. Це ще там, у старому клубі. А то якось на новий рік у школі інсценували "Бременських музикантів". Грампластинка крутиться собі, музика грає через підсилювач, а ми демонструємо все перед глядачами. Я тоді страшенно хотів зіграти отамана розбійників. Чи то пак, отаманшу. Однак випала мені роль пса. Юрко Зозуляк, мій сусіда, тепер у дев'ятий клас ходить, був котом, то стрибав мені на плечі, і я тягав його на собі через усю залу. Є такий епізод у "Музикантах".

Отаманшу грав Богдан Озерянський. Це була його платівка. Та й мати Богданова — Надія Степанівна, в нас російську читає — допомагала виставу готувати.

Щоправда, на отаманшу я.зазіхав лише на репетиціях. А потім, коли вже показували казку перед глядачами, я зрадів, що мені потрібна тільки маска собаки на обличчі та мотузяний хвіст. Бо такого вигадливого розбійницького костюма, в який одягся Богдан, звісно ж, ні я, ні моя мати не придумали б і ніде не взяли б. Не вдягну ж я материну спідницю, в якій вона ходить на ферму до телят! А в Богданової сестри Світлани — студентки, в медичному вчиться — гардероб не те, що...

Отже, вбрання. А ще — сама гра. Одна справа пробігти через зал з Юрком на плечах і зовсім інша — зіграти отаманшу так, як це зумів Богдан. Здавалося, він не в шкільному залі під ялинкою, прикрашеною іграшками й гірляндами, а справді у лісі, в гурті розбійників. Ні, зізнався сам собі, я так не зумів би.

Тож іду тепер до клубу й хвилююся. І нащо я дав згоду? Це ж нещодавно, перед кіно, підійшов до нас з Юрком художній керівник Будинку культури Іван Травко.

— Хлопці, виручіть мене.

— Чим? — здивувалися ми.

— Розумієте, з району насідають, голова сільради спокою не дає — за художню самодіяльність. А де я візьму її, ту самодіяльність? Ну, вмовив кількох дівчат з ферми, бібліотекарку включимо... А хлопців де взяти? Виручіть хоч ви — прийдіть на репетицію.

— Що ти! — аж руками замахали на Івана. — Ніколи не виступали. Ні співати, ні...

— А ви спробуйте,— заспокоїв нас Іван. — Ви хоч за дівчатами постоїте, погудите басками — і то добре, і то краще, ніж самі дівчата. Еге ж?.. У неділю й приходьте на репетицію...

* * *

Іван Травко зібрав нас у невеликій прохолодній кімнатці у якихось клубних закамарках. Ми посідали довкола столу з купами журналів і брошур для художньої самодіяльності. В одному кутку, під стіною, жовтіли труби духового оркестру, в іншому надув щоки барабан, а з шафи широким розтрубом звисав бас, наче велетенським вухом дослухався до нашої розмови.

Травко збуджено совався на стільці, широко усміхався, сяючи золотими зубами. Наше завдання він пояснив так: підготувати концерт до Жовтневих свят. Деякі пісні та вірші він підібрав сам, а тим часом пригадуймо і шукаймо іще, може, новіші й цікавіші.

— І ще одне,— обвів Травко всіх довгим поглядом, не перестаючи усміхатись. — Нам треба вибрати... як-то їх... конферансьє. Словом, ведучих. Дівчину і хлопця... Ну, ведуча в нас є. Це Рада. Радислава. Ось вона, перед вами, якщо хтось іще не знає. Медсестра нашої лікарні.

Ми звернули свої погляди на дівчину, що сиділа з нами. Вона ледь-ледь почервоніла, доторком руки поправила хвильку золотавого волосся, що спадало на чоло з-під рожевого мохерового берета.

Вперше я побачив її ще влітку. Стояли ми з хлопцями у вестибюлі клубу, аж тут пройшла повз нас білявка. "Добрий вечір",— і до дівочого гурту. Медсестра, кажуть хлопці, зноу прислали з училища. У Карменних на квартирі живе.

"Ет, медсестра, то хай собі медсестра,— думаю. — Хіба вона перша така у селі чи остання? Мені до неї байдуже*.

— А нашим другим кон-феран-сьє... — Іван боявся затнутися на цьому слові і вимовляв його повільно, ніби іронічно. — Думаю, що другим ведучим буде Андрій Максимчук. Він у нас хлопець високий, показний, так що якраз буде Радиславі до нари.

Тепер усі повернулись до мене, мовби оцінюючи. Наші очі — Радиславині і мої — зустрілись. У неї вони були — голубі, сяйливі. Я ледве-ледве витримав їхній погляд.

* * *

Мене мовби хто припнув до високої тумби кіношного динаміка на сцені. Можна до Юрка Зозуляка й Богдана Озерянсько-го підійти, вони он віддалік регочуть чогось, можна в залу порожню податися й звідти дивитись на репетицію...

Ні, стовбичу біля тумби з динаміками. На ній — програма майбутнього концерту, написана кострубатим почерком нашого художнього керівника на аркушику із зошита в клітинку. Вже напам'ять вивчив ту програму, навіть те, що закреслено, та все беру аркушик в руки, щось читаю, знов кладу, а сам ловлю й ловлю погляд голубих очей. Таких очей не бачив ніколи. Ні в кого. Просто не віриться, що вони є насправді. І я все дивлюсь і дивлюсь на них.

— То це ми будемо виходити на сцену разом? — Тримаю програму в руках, а сам в очах — мов у синьому небі.

разом. Там же написано. Спершу мої слова, потім твої. Ти вже вивчив напам'ять?

— Ще ні,— безтурботно сміюся.

— Як, досі не знаєш?.. А я думала, ти хлопець серйозний. Ясно ж було сказано, вивчити на сьогодні.

Он вона яка!

— Та вивчив... Збиваюсь трохи...

— О, це вже інша справа — підівчиш.

Репетицію проводимо не в Івановому кабінеті, як перше, а на сцені. До концерту ще далеко, але це щоб ми звикали, каже Травко. Він зараз зосереджено грає на баяні, напружено дослухається і до його звуків, і до співу дівчат. У дівчат виходить непогано, та коли починають свій дует Юрко з Богданом — наш керівник гнівається: ніяк у хлопців не клеїться. Не ті голоси чи ще яка морока.

Ну, та це нас — мене й Радиславу — не дуже обходить. Ми ведучі, кон-фе-ран-сьє. У нас свої обов'язки: вивчити слова. А поки що стоїмо собі збоку, біля динаміків, і я ніяк не втямлю, що зі мною коїться. Балакаю щось до Ради, та все, здається, не так і не те. Починаю одне — збиваюсь на інше, до пуття нічого не довівши. А все — через очі Радині, такі незбагненні й бентежні...

Та ось, врешті, черга дійшла і до нас. Ми з Радиславою проказали свої слова (насправді ж почнемо ними концерт), Травко похвалив нас і поніс баян у свій кабінет. Усі подалися у фойє.

Кіномеханік Анань Крутенчук, що тільки й чекав на закінчення репетиції, одразу ж став у дверях до зали, дістав з кишені пачку квитків і гукнув:

— Хто в кіно — заходь!

Ми теж, "артисти", купили квитки й знову опинились у залі. Коли я ввійшов, Радислава сиділа в самому центрі, трохи віддалік від усіх, вдвох з Олею Пташник — теж медсестрою, але нашою, сільською, дочкою Варвари Дмитрівни, що математику в нас викладає.

Ет, раз козі смерть.

— Можна до вашої компанії? — питаю якомога недбаліше. Перезирнулись обоє.

— Сідай, будь ласка.

Все ще вдаючи із себе впевненого і незалежного, я вмостився у кріслі, що тонко завищало піді мною.

Тієї ж миті згасло світло, спалахнув екран з назвою якогось фільму.

Це мене врятувало. Інакше, мабуть, я згорів би від сорому. Вперше ж на очах усіх я сів у кіно коло дівчини. Не біля однокласниці у фартушку, а коло дорослої. З обласного центру, де я почуваюся, як у незнайомому лісі.

Та це було не все. Дужче пік мене сором за інше. Я ж добре бачив, що вона після репетиції залишається в кіно. Бачив, як вона, між дівчатами і хлопцями, поволі підступає до Ананя. А коли опинилася перед ним — я одвернувся. Відвів очі, але ніби наяву бачив, як Рада кладе гроші у широку Ананеву долоню з чорними борозенками (вдень Крутенчук працює на тракторі), як кіномеханік спроквола, повагом бере квиток, відриває контроль, кидає собі під ноги, а решту зеленавого паперу тицяє їй у долоню.

І зараз, уже сидячи поруч Радислави, чуючи якісь голоси, якісь вигуки з динаміків, та, ні словечка не тямлячи, палахкочу від сорому за ту хвилину в дверях до зали.

Це ж я, я мав узяти квиток! Цілий вечір говорив з нею, намірився сісти в залі поруч — отже, мені й квиток брати!

Але як це зробити? Я читав у книжках, бачив у кіно, як хлопці беруть квитки дівчатам. Але ж то у місті — пішов до каси, взяв квиток... У нашому селі так не заведено. Дівчата заходять самі по собі, хлопці — теж. Траплялося, звичайно, що хтось із парубків брав квитка для дівчини. Але це вже ген-ген коли. Та й тоді на бідолаху звідусіль сипались дошкульні жарти.

О, якби ж сталося так, що мої шістдесят копійок якимсь дивом самі собою опинилися в широкій долоні кіномеханіка Ананя і він без будь-яких пояснень одірвав би два квитки — для мене й Радислави!

Але таке може бути лише у мріях. Я ж сиджу поруч з Ради-славою принишкнувши, щоб знов не озвалось піді мною ripливе крісло, косую очима на дівчину і мовчки згораю від сорому.

* * *

— Використаємо теорему про похідну оберненої функції... Варвара Дмитрівна метушиться біля дошки, аж пасмо сивуватого волосся на голові вибилося з-під шпильки.

Але голос учительки добивається до мене лиш зрідка, уривчасто, мовби з далекої далечі.

— З цієї теореми випливає, що логарифмічна функція диференційована в кожній точці в області визначення...

Я не бачу, чи функція справді диференційована в кожній точці. Я бачу перед собою Раду, чую її голос, відчуваю в долоні її руку — теплу, ніжну, лагідну.

Не знаю, де й узялась у мене така сміливість, але вчора я — мов головою в ополонку — взявся провести Радиславу додому. Точніше, на квартиру, до Карменних.

Ми брьохали вузькою, темною вуличкою, порослою обабіч кущами дерези і кленчуками, пильно вдивлялись під ноги, щоб не послизнутися в калюжу.

— Якби знала, що тут стільки багнюки... — Рада схопилася рукою за лату, зупинилася, щоб перепочити. — Якби я. про це знала — ніколи б не поїхала у ваше село на роботу. Казали: "І автобус туди ходить". Ходити ходить, а в селі що робиться!

— Як це так — не поїхала б? Вас же направляють. — "Багнюку" пропускаю мимо вух: що тут скажеш, коли правда — як не має чоловік добрих чобіт — хоч пропадай на наших дорогах.

— Направляти направляють, але й направлення могла взяти таке, що у місті лишилася б.

— Як це?

— Моя тітка працює у міській лікарні. Хотіла до себе взяти.

— І що ж? — устигаю лиш спитати, а самого понесло в глибоку колію. Стрибнув через неї, за кленчука вхопився, щоб не впасти.

— Подружку мою направляли у ваше село. — Рада перечікує, поки я виберусь на твердіше. — А я не хотіла відпускати її саму. Три роки разом вчилися, в одній кімнаті жили.

— Де ж тепер та подружка?

— Подружка... Вона вже заміжня, відпрацювала два місяці й поїхала додому — в декретну відпустку.

Далі йдемо мовчки. Не знаю, про що Радислава думає, а я про неї.

— Та нічого, і тут живуть люди,— несподівано бадьоро озивається вона. — Думаю, що і я не пропаду.

Знову змовчую. Не тому, що не маю що сказати. Навпаки, мені не раз доводилось чути всяке про наше захолустя. Якась мамина доця чкурнула б од нас — і сліду б не залишилося. Та ще коли тітка у міській лікарні. А от Радислава...

— Максимчук! Я кому кажу! Максимчук!

Зриваюся з парти, очманіло витріщаюсь на Варвару Дмитрівну.

— Ти слухаєш, що я пояснюю, чи думаєш про Химині кури?

— Слухаю, чом би не слухати,— запевняю.

Варвара Дмитрівна поправляє свою невигадливу зачіску, але висмикнутого пасемця не дістає — воно так і звисає віхтиком. Зате на щоці залишається слід від пальця — біла крейдяна цяточка. Я одвертаюся, щоб заховати усмішку.

— Ти глянь, йому зауваження, а він ще й сміється,— спалахує гнівом Варвара Дмитрівна. — Сідай! І вся увага на дошку! — Вона знову береться за крейду: — Похідна функції логарифма ікса в точці ікс нульовий дорівнює...

...Я провів Раду аж до хвіртки.

— Спасибі, що провів,— сказала вона. — До побачення.

І подала руку. Я дивився на Радиславу, на її руку, і не міг ворухнутися. Чи мені не подавали руки ніколи? Подавали. Але тільки хлопці, чоловіки.

Дівчата ж верещать, рвуться не знати куди і від кого, хоч ніхто їх не тримає. А тут...

Я обережно взяв її руку — теплу, ніжну, лагідну. Рада злегка потисла мої пальці, повернулась і пішла.

— Максимчук! Врешті-решт у мене терпець увірветься! Попереду серйозний екзамен! Десятикласники! Випускники!..

Обличчя Варвари Дмитрівни почервоніло, крейда на щоці стала ще помітнішою.

— А тепер, Максимчук, повтори теорему.

З усіх боків зашепотіли, на парті з'явився підручник.

— Ти повториш чи ні?

— Ні.

— Сідай! Двійка!

* * *

— Ти ж знаєш, Радо, є така течія Гольфстрім...

Мені не видно її обличчя — його затуляє хвилька золотистого волосся, що вибилася з-під рожевого берета. Радислава обережно ступає грузькою дорогою. Іноді її нога потрапляє на слизьке, і тоді вона міцніше стискає мій лікоть.

Сьогодні ми знову всю репетицію простояли біля тумби з динаміками. А потім, у фойє, коли Анань Крутенчук гукнув: "Заходьте у зал", я підійшов до Ради:

— Ходімо в кіно.

Вона лукаво глянула на мене, усміхнулася:

— Ходім.

І до сумочки своєї потяглася. Та я вмить опинився біля кіномеханіка.

— Ось. На двох,— і впхнув Ананькові в руку свій дріб'язок. Довгим, проникливим поглядом кіномеханік зміряв мене з голови до ніг, блимнув на Радиславу.

— Кгм... — кашлянув. І одірвав два квитки.

Я мерщій ухопив заповітного папірця, заквапився у двері, здається, навіть злегка підштовхнув Раду вперед. Ніколи й гадки не мав, що так легко і просто взяти дівчині квиток у кіно. А переживав!

Щоправда, на цьому історія з квитками не закінчилася. Ми вже підходили до вулички, де живуть Карменні, як Радислава зупинилася, відкрила сумочку.

— Я віддам тобі гроші за кіно.

— Та ти що! — жахнувся.

— Не церемонься, візьми. Ти береш гроші у мами, а я заробляю сама...

— Не візьму! — мало не кричу.

— Візьмеш. Інакше в кіно з тобою більше не піду.

І висипала гроші мені в кишеню. Я вже й не опирався.

— ...Якщо замислитися, то ця течія — Гольфстрім — просто дивовижне явище,— кажу голосніше: вітер поривами налітає з городів на кленчуки попід дорогу, шумить рештками листя, тріпоче Радиним волоссям, відносить у бік мій голос. — В холодні краї, вкриті кригою, ця течія приносить тепло, приносить життя!..

З-за причілка хати баби Юстини вітер — холодний, пронизливий — дме просто в наші обличчя. Ми низько хилимо голови, Рада поправляє хустинку на шиї, затуляється коміром плаща.

Я теж підсмикую свого шарфика трохи вище, до підборіддя.

— Застебни ґудзика,— через мерзлякувато підняте плече Рада кидає на мене короткий позирк.

— Ні,— заперечливо кручу головою.

— Упертий,— докоряє вона.

— Умгу,— усміхаюся в темряву й розправляю плечі, наче й не дошкуляє мені вітрисько з бабиного городу.

За ґудзика того, що вгорі, під шиєю, Рада не вперше каже. Та я навіть не думаю застебнути куртку. Хто ж це з хлопців ходить, за кушпелившись наглухо? Ні, форми парубоцької не зречусь ні за що!

— Зараз, коли я думаю про Гольфстрім...

— Послухай, великий географе,— зненацька перебиває мене Рада,— а чому ти одержуєш двійки?

Я аж послизнувся від несподіванки. Звідки вона знає?

— Та-а... чого в житті не трапляється,— хочу звести все на жарт. А сам здогадуюсь: Оля Пташник сказала. А тій — мама, Варвара Дмитрівна. Хе, поскаржилася дочці...

— Трапляється чи не трапляється, а ти знай: з двієчниками не дружу.

— Розумієш, Радо, Варвара наша така...

— Не виправдовуйся. А ще раз повториться — тоді-..

— Що ж тоді?

— Більше не проводжатимеш мене — ось і все. Мені вже не до сміху.

— Коли виправиш двійку?

— Алгебра в четвер...

— Ось і виправиш у четвер.

— Це ж завтра стільки сидіти над цими теоремами...

— А як же ти думав!.. І взагалі, щоб таких історій більше не траплялося. Отак-то, мій десятикласнику. Гаразд?

— Умгу,— киваю головою. Хочу вдати із себе ображеного за такий категоричний наказ, але оте "мій (!) десятикласнику" з її вуст враз гарячою хвилею заповнює мої груди.

Ні, я жодного разу за своїх майже сімнадцять років не стрічав таких дівчат. Це ж якби я будь-якій із тих, кого знаю — чи однокласниці, чи так якій,— розказав зараз, як зловив ту двійку,— і лаяли б Варвару Дмитрівну, і сміялися б з неї, і жаліли б мене, і пишалися... А Радислава ось... Ні, на таке здатна тільки вона.

І я таки вивчу ті кляті теореми — що їх там учити!

Аж самому дивно... Теореми вчу залюбки, на сцені себе почуваю — ніби й виріс на ній... Просто себе не впізнаю!

Ось що нині на репетиції було. Я вже казав: не виходить у Богдана з Юрком співати — і все. Скільки Травко з ними промучився — результат нуль. Один — у ліс, другий — по дрова.

— Іване, ану спробую ще я!

Як це вихопилось у мене? Досі не збагну. Мабуть, знову через те, що Рада була поруч. А коло неї не знати яким собі здаюся — на все вмілим і вдатним. Ось і тепер — заспіваю, слово честі зможу!

Травко глянув з недовірою, але знову взяв до рук баян.

І тільки я проспівав перший куплет, як наш художній керівник обірвав гру, підскочив до мене, сяючи всіма своїми зубами — і золотими, і власними:

— Андрію, чом же ти досі мовчав? Чом не признавався, що голос маєш?

А біс його зна, чом не признавався. Я й сам не знав, що він у мене є. Але тут, перед Радою я заспівав...

— Ось ми й прийшли,— зупиняється Рада коло воріт.

— Радо... — обережно стискаю її руку в своїх.

— Пізно вже... До побачення. Не забудь: репетиція в четвер. І двійку...

— Я пам'ятаю.

— Іди...

Сонце тільки-тільки піднялося з-за мокрих, обшарпаних негодою садів — бліде, розпливчасте, мовби розмите кошлатими хмарами, що квапливо женуться й женуться невідь-куди, наче десь їх виглядають. Вітер шугає довкола веранди, подзвонює шибкою, не підігнаною як слід до рами.

Вже з півгодини бовтаю водою в старому відрі. Черевики мию. Вчора виступав у них на сцені. А потім, коли йшли з Радиславою до Карменних, то хіба до них було?

У моєму житті ніколи-ніколи не було такого вечора!

Ми давали концерт. Іван Травко геть спітнів зі своїм баяном на грудях, раз по раз діставав з кишені хусточку, витирав лоба. Золоті зуби показував лише на сцені, коли грав, а за лаштунками за голову брався: хоч би все обійшлося добре, хоч би не осоромитись.

І чого було хвилюватися? Кожен виступав, як справжній артист! Це, звісно, моя оцінка. Але ж як нам аплодували глядачі!

А я взагалі не сходив зі сцени. Разом з Радою починав концерт, навпереміну з нею, а нерідко знову вдвох оголошували номери. А який із них обходився без мене? Я співав у нашому невеличкому хорі, у тріо (зі

мною ще Юрко і Богдан), співав навіть сам, і мене викликали на "біс". І все мені вдавалось так легко, просто завиграшки. Мовби це не мій по суті дебют на сцені, а хтозна-яке звичне діло.

Та найсвітліші, найдорожчі хвилини були за кулісами. Ми з Радиславою, збуджено дихаючи, заглядали в програму, яку вона переписала начисто, і наші погляди, наші руки раз по раз топка-лися одне одного і наче спліталися разом...

Залишилась позаду хата Карменних, а ми все йдемо удвох, щасливі пережитим вечором і ще чимсь таким, про що важко сказати, що нелегко осмислити, але що є тут разом з нами...

В колгоспному садку на околиці, старому й занедбаному, не чути вітру, що надокучав щоразу нам, небо вияснилося, мерехтить зорями. Пахне мокрою корою дерев, опалим листям. Радисла-вині руки у моїх долонях, я обережно й ніжно дихаю на них.

— Мені не холодно,— всміхається вона.

— Знаю... Просто... А ти не здогадуєшся, що ту пісню... сьогодні на концерті... я співав... для тебе. Тільки для тебе.

— Знаю,— тихо відповіла вона.

І тихий голос її й зараз бринить у мені. Мені здається, що то не сонце — то моє серце пройшло крізь густе хмаровиння.

Вітер все подзвонює шибкою, перекидає з боку на бік кілька листочків, що чіпко тримаються за пруття малини. Листочки ті то сріблясто полискують на сонці, то знову темніють. Похитується жердина, сперта на гілку яблуні — забули прийняти під хлів, у захисток піддашшя. За воротьми, вся в калюжах і глибоких коліях, важко лежить дорога.

Черевики мої вже помиті, тепер чекатимуть весни. А мені — знову в чоботи. Аж до морозів.

Стривай, це хто ж попід парканом пробирається? Солдат? Невже Петро наш? — аж перехопило подих.

Та ні, не Петро. Рано йому ще, весною тільки призвали.

І таки справді, минає солдат наші ворота. Це ж Микола Ратуш-няк!

Кидаю черевики під стілець, а сам як є — у сорочці й спортивних шароварах, у старих братових босоніжках — вискакую надвір.

— Миколо!

Зупинився, усміхнувся радісно й трішки лукаво, як завше, підійшов до хвіртки.

Мало не гублячи свою завелику взуванку, підбігаю до Миколи. Довго й міцно тиснемо один одному руки.

Микола такий незвично стрункий у солдатській шинелі. Шапка з жовтою кокардою і червоною зіркою посередині збита назад, тримається на самій маківці. Але його усмішку, веселі карі очі впізнаю одразу. Наче й не було півтора року нашого окреміш-нього, далекого одне від одного життя. Микола старший од мене років на чотири, весною вже відслужить, але я кидаюсь до нього, щоб лише потиснути йому руку.

Такий Микола. Він улюбленець усіх хлопців на нашому кутку. Старші й ровесники охоче ведуть з ним дружбу, а ми, молодші, просто ходимо за Ратушняком хвостом. Бо хто уміє так чудово грати у футбол, особливо ж обводити захисників, обманювати воротаря? Тільки він, Микола. Хто майстер на всілякі вигадки та ігри? Знову Микола. Хто ніколи не скривдить меншого, а як посміється з тебе, це буде не ущипливо, а так,

що сам реготати-меш, ухопившись за живіт? Звісно, Микола. Хто нас, молодших, навчив грати у шашки, потім у шахи? Хто ж, як не Микола!..

— Змерзнеш ти, Андрію. Біжи до хати,— сміється Ратушняк і злегка підштовхує мене у двір. В кількох словах він уже оповів про свою службу: водій, сержант, додому відпустили на десять днів.

Мені не хочеться розлучатися з Миколою. Проте я справді змерз. Та й чекають відпускника вдома.

— Приходь увечері до клубу! — гукаю вже з двору.

— Прийду! — озивається вже звіддалік Микола.

* * *

Два місяці ми ходили на репетиції. А сьогодні Іван Травко зі спокійною душею сів з баяном у фойє.

— Пограю трохи, а то ображаються дівчата: магнітофон зіпсувався, нема як потанцювати,— пояснює мені Травко, розправляючи на плечах ремені від баяна. — Сам знаєш, їм тільки танці давай. А мене й за концерт питають,— поскаржився він і розтягнув міхи. — Дівчата, вальс!

Я трохи посидів коло Івана й подався надвір. Танцювати мені не хотілось. Куди там до танців — живу лиш одним: побачити Раду. І ось стою на сходах перед Будинком культури, зрідка перекидаюся словом-другим з хлопцями, що курять тут, позираю через вікно на усміхненого за баяном Травка, але очі мої пасуть вуличку від Карменних. Чому її так довго нема? Невже вона не знає, не відчуває, як чекаю на неї?

І завмираю серцем, передчуваючи ту хвилину, коли Радислава, перетнувши пожух лий за осінь моріжок перед клубом, підійде сюди...

А її все нема...

Та ось ніби майнула тінь під ліхтарем. Щось кажуть мені хлопці, та хіба я чую?

І справді, незабаром угледів Раду. Поволі виходила з темряви, все ближче ступаючи у світло, що струмувало з вікон Будинку культури і ліхтарів над входом.

Вийшла на тротуарчик, викладений плитками перед сходами, злегка пристукнула одною й другою ногою — щоб збити з чобіток чорні грудки.

І в цю хвилину я побачив, що вона... не сама... що поруч з нею йде Микола Ратушняк. Блищали проти світла мокрі солдатські черевики, палахкотіла пряжка на поясі, горіли жовтими вогниками ґудзики на шинелі, на погонах сяяли сержантські лички, а на шапці — кокарда.

Обличчя Миколи теж аж промінилося радістю.

Таким я ще не бачив Ратушняка.

Як вони зайшли до клубу — не пам'ятаю.

Почув тільки, як грюкнули двері на пружині — Микола квапився, не притримав. Ті двері мовби вдарили просто мені в серце.

Не знаю, що б я робив, якби стояв тут сам. Але коло мене купчилися хлопці. Усі вони при з'яві Радислави й Миколи примовкли і так мовчки провели їх поглядами. А може, відповіли: "Добрий вечір"? Не знаю.

Через кілька хвилин — таких довгих, нестерпних, де тільки у мене набралось терпіння на них — я ввійшов у вестибюль. Не дивився туди,

ліворуч від дверей. Але бачив — не знаю як,— що Микола сяє амуніцією біля Радислави.

Я звернув праворуч — там хлопці грали в доміно.

* * *

За вікном знову нудно сіється дощ. Вітер бризкає у шибки дрібними краплями, і вони поволі збігають по склі.

— Андрію, я йду на ферму,— заглядає до кімнати мама, закутана у сіру вовняну хустку, в широкому целофановому мішку зверху замість плаща.— Прийде батько на обід — хай свиням їсти дасть. Там усе готове, тільки води теплої щоб долив. Обід на плиті. Чуєш?

— Чую.

Мама на мить затрималась у дверях, ніби хотіла сказати щось іще, але тільки зітхнула.

Залишаюся сам. Ще ніколи мені не було так гірко й тужно. Хто тільки вигадав канікули о цій порі? В школі було б веселіше.

Вітер все насідає на вишеньку під вікном, прогинає гілки, мов заламує руки.

По шибках стікають краплини. Мені здається, що то сльози.

Я аж підводжуся, прикладаю долоню до скла. Ні, холодне. А сльози мої — гарячі. Розтопили б шибку. Чому я пізно так народився? Хоча б на два роки раніше. Тоді все склалося б зовсім по-іншому. Я не був би шістнадцятирічним хлопчаком проти неї — такої дорослої, гарної. А як

вона танцює! Очей не одірвати. А тоді, того вечора... Микола Ратушняк майже не відходив од неї. Такни сягочик, щасливий.

А я все стовбичив і стовбичив у гурті хлопців. Хотів їй показати, довести: мені все одно, мені байдуже, що ти сьогодні вже забула про мене, про наші вечори, про наш концерт, про нашу пісню! Забула і полетіла на блиск сержантських погонів.

Після танців (фільму того вечора не крутили) я хутчій вискочив із клубу. Проте йти одразу додому — це було над мої сили. Але й стояти при вході...

З-за кущів бузку мені добре було видно, як вийшли з клубу Радислава і Микола. Вона повільно ступала сходами, на тротуарі озирнулась довкола, ніби когось шукала. Микола терпляче стояв поряд, з тією ж радісною усмішкою на устах.

Потім вони пішли. Так майже кожного разу ходили ми — я і Радислава. Тільки тоді вона не озиралася.

Поволі розійшлися всі. Іван Травко повимикав світло в клубі, побряжчав ключами біля дверей і теж подався додому.

Я ще довго стояв за кущами бузку.

...Дощ безугавно дзьобає і дзьобає шибки. Наче думки, що не дають мені спокою. Не просто думки — справжні видовиська. То я бачу себе у полум'ї пожежі: у всіх на очах (і Ради, звісно, теж) рятую з вогню дитину; то я вступаю у двобій із запеклим бандитом — і перемагаю його; то я під час повені кидаюсь на поміч самій Радиславі ("Чорт забирай, чому в нас ніколи не буває повені?"), то раптом усім на подив стаю знаменитим, бо винаходжу ("Що б це таке винайти?")...

Одне слово, що б то не трапилося в моїй уяві — Рада обов'язково мала б збагнути, який я сміливий, благородний, чесний. І не просто збагнути, а... Але Микола, Микола... Поки я здійсню якийсь подвиг, поки що винайду — він проводжає її до клубу й назад, танцює з нею, сяє кокардою й личками...

Дивна річ, але я чомусь не маю зла на Миколу. Той вечір не розвіяв у моєму серці дитячого захоплення. Мені було тільки гірко, що так перетнулись наші дороги. І його, Миколина, дорога пролягла через мою впевнено й навально. Справді, через півроку відслужить, повернеться додому, має гарний фах... І хлопець він хороший — нічого не скажеш. Куди мені до нього братися — школяреві, десятикласнику, молодшому від дівчини — та ще якої дівчини! — майже на два роки?

Перед моїми очима поставало зовсім дивне видиво. Ось бачу, як повз наш двір, вниз, на край вулиці, де живуть Ратушняки, йдуть вони — Микола й Радислава. Я вже зовсім не школяр, далеко не нинішній, та хіба це вже має значення? Вони йдуть собі обоє... Або уже й не вдвох... Минають наші ворота. "Здрастуй, Андрію!" — "Добрий день". І наші погляди — Радиславин і мій — зустрічаються. Що побачу в її очах? Мабуть, нічого втішного для себе. З Миколою їй буде добре. Хіба я не знаю його. Але ж так, як зі мною, їй не буде ні з ким! Невже вона цього не розуміє?!

* * *

З дому витягнув мене Юрко Зозуляк:

— Годі скніти! Всі канікули так-о просидів. Подумаєш, знайшлася... Таких знаєш скільки є?..

— Та мовчав би ти, Юрку... Розумієш, таких... більше нема.

Юрко дивиться на мене з недовірою. У відповідь я кволо усміхаюся. Здається, саме так дорослі усміхаються дітям, які ще зовсім нічого не розуміють у житті. Мій товариш і сусіда лиш на рік молодший од мене, але ця різниця мені бачиться зараз чималенькою.

До клубу вперше йду після того вечора, коли стояв за кущами бузку. Якийсь тиждень тому це було. А здається...

Йду і боюся: ану ж зустріну Раду. Йду — і ледве не молюсь: коли б то зустріти Раду!

Ще зовсім недавно, коли я завидна носив з криниці воду, холодний вітер шугав поміж хатами, дерева розпачливо хитали безлистими кронами. А тепер усе раптом стихло, ніби причаїлося. Тільки перед очима в темряві наче щось пролітає, змигує проти світла.

— Та це ж сніг! — вигукує Юрко.

Перший сніг! Нарешті! Хай сипле дужче, замітає хутчій. Все-все! Щоб довкола було чисто, біло, незаймано.

Сніжинки — великі, лапаті — поволі, неквапом падають долі. В калюжах одразу тануть, однак траву спритно запинають білою поволокою, на яку шкода й ставати.

Гарно, просто чудесно сипле перший сніг! Як же не всміхнутись, не порадіти отакій переміні в природі?

Так ми з Юрком і відчиняємо двері клубу — усміхнені, веселі.

Відчиняємо оті рипливі, на пружині, двері — у фойє нікого. А просто перед нами, у дерев'яному вестибюльчику...

Радислава!

— Привіт! — гукаю здивовано й радо. Якось і забув, що стільки днів страждав, що всі канікули прощався і не міг, не зумів попрощатися з нею.

— Привіт! — усміхається. Ніби вчора ми бачились, ніби не було ніякого Ратушняка. — Ти де пропадав?

— Пропадав?! — пригадую раптом усе, і голос мій починає зрадливо тремтіти. — На твоєму місці... я про це...

— На твоєму місці, на твоєму місці!.. — перебила вона. — Мені час на роботу, в мене чергування в лікарні. І на твоєму місці...

— Мовчи, мовчи!.. — знову нестримна, незбагненна радість охопила мене. — Я добре знаю, що робити на моєму місці. Ходімо, я тебе проведу!

Сніг надворі сиплеться й сиплеться згори. Густо, з якимсь веселим поквапом. Все-все довкола біле. Невже зима?

— Зима! — ніби у відповідь на мої думки озивається Рада. Крізь густий білий сніг я ловлю її докірливий погляд, чую її

слова. І слова ті, мов сніг на траву, лагідно лягають на моє зболіле за ці дні серце. Ну як же я забув?! Як же я не дотумкав, що Микола — родич, близький родич Карменних. Через те й навідався до них першого ж вечога.

— Ось і провів мене до клубу, а ти... Навіть не підійшов!

Ох і смішний же я, ох і смішний! Вона ж тут, поруч зі мною. Вона щовечора терпляче виглядала мене у клубі, і ось ми разом, удвох, йдемо на її нічне чергування...

Піднімаю вгору лице. Сніг заліплює очі, летить просто в обличчя — я тільки усміхаюсь.

Знову, вкотре вже я думаю про течію Гольфстрім. І про Радиславу. Мов ота далека океанська течія, принесла вона у моє життя такі гарячі, такі бурхливі, живлющі сили. Бо де ж взялося це тепло у серці зараз, наприкінці такої довгої, холодної, аж чорної од безупинних дощів осені, на початку такої білої-білої зими?